

DIDAKTIKA VLASTIVĚDY 3

podzim 2017

Didaktické zamýšlení...

1. Co je cílem primárního vzdělávání?
2. Co je cílem vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět?
3. Současná škola je často kritizována. Za co?
4. Co můžeme změnit? (zaměřeno na naukové předměty)
5. Jakou roli by ve výuce předmětů z obl. Člověk a jeho svět měla sehrávat fakta a jejich pamětní osvojení?
6. Učitelé z 2. stupně si nejvíce stěžují, že žáci nemají z 1. stupně osvojené tyto dovednosti...

- z 1. stupně neumí dle učitelů hledat a kombinovat info z map, přemýšlet v souvislostech – ptát se po příčinách, hledat v grafech a tabulkách, vybrat z textu podstatné (viz Řezníčková et al. (2013). *Dovednosti žáků ve výuce biologie, geografie a chemie*. Praha: P3K.

7. Jak můžeme přispět k lepší návaznosti?

Kvalitní podklady k terénnímu mapování kdekoliv na území ČR

<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

- detailní a spolehlivý obsah
 - možnost úpravy pro různé účely
-
- jak zjistím: Kolik je ve městě zeleně? Kam na třešně? Kde je kopec?
 - zakreslení tras, ploch a jejich popis + charakteristika (délka, obsah plochy) – viz nabídka v navigaci
 - mapové kompozice – např. ČGS geologická mapa

Jak vytvořit mapový podklad

- vymezte si plochu mapy pomocí **hraničních bodů území** (křižovatka cest, kóta, významný objekt a další)
- celkovou plochu území rozdělte na několik dílčích, navzájem se **překrývajících** mapových výřezů (A; překryvy – B)

A1	B1	A2
B4	C	B2
A3	B3	A4

- tisk – lze dále upravit **polohu výřezu**, zadat požadované **měřítko**, vybrat **formát a orientaci** výřezu a **název** výřezu (např. A1)
- mapu získáte přilepením jednotlivých dílů na papír velkého formátu (tzn. netisknout legendu na všech mapových výřezech)
- POZOR – k základní – topografické mapě je třeba vytvořit legendu, nelze, na rozdíl od mapových kompozicí, vygenerovat

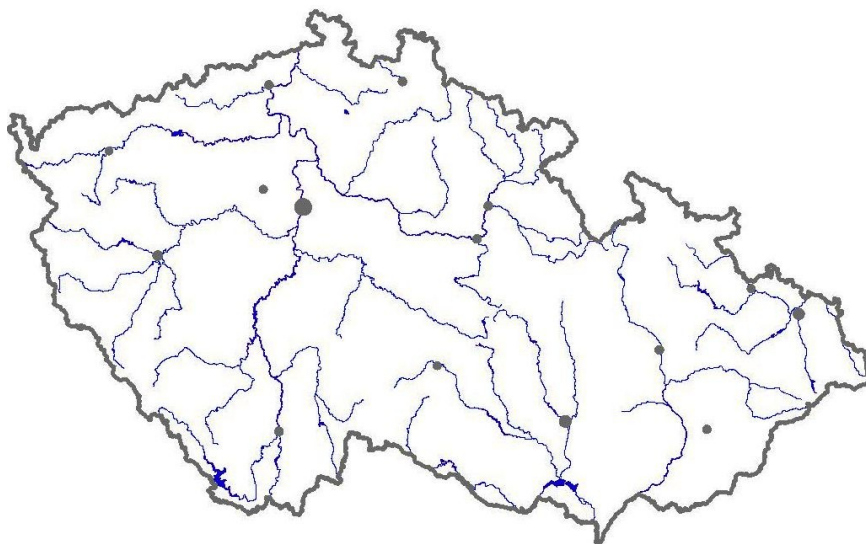

3) Region

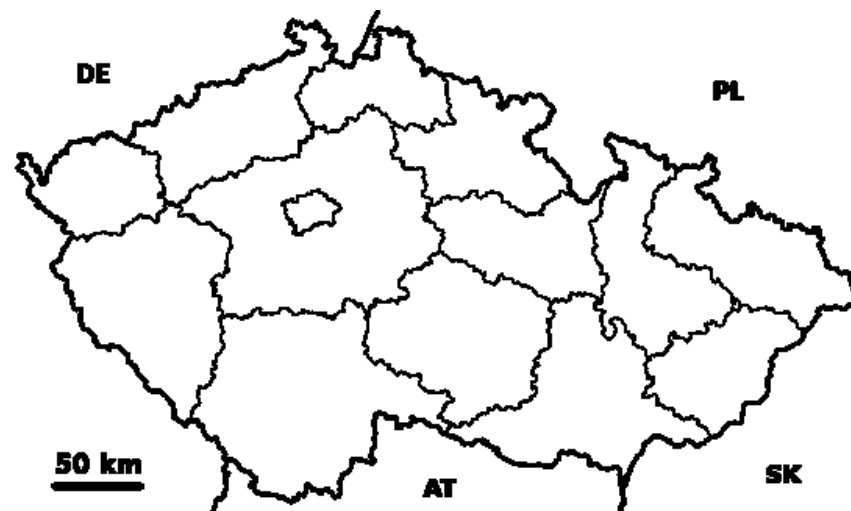
Region

- nejbližší okolí
- obec, ve které žiji / chodím do školy
- okolní obce
- můj kraj
- Česká republika
- Evropa
- svět - Pozor, učivo o kontinentech nebývá zastoupeno v učebnicích!

Slepé mapy ke každému tématu

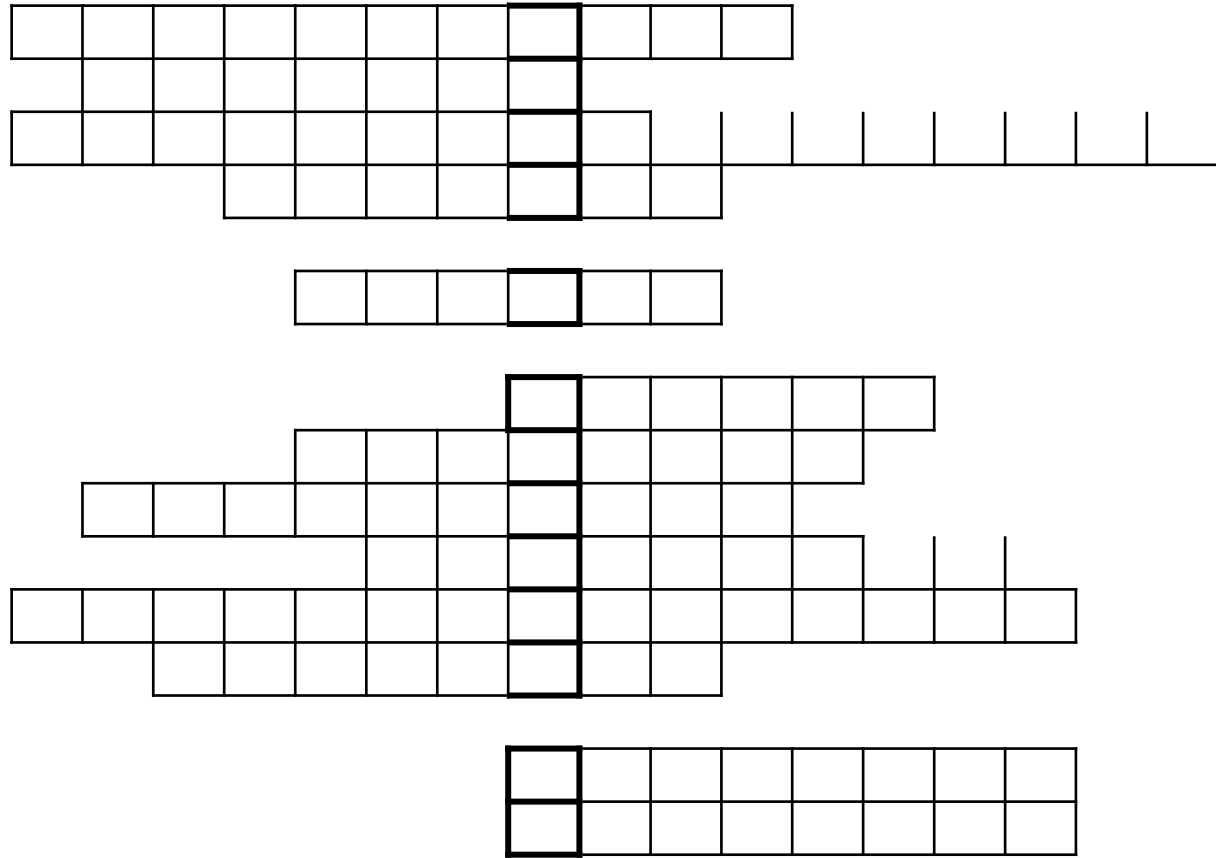
Zdroj: <http://www.zemepis.com/images/slmapy/reky4.jpg>

Zdroj: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Mapy/Mapa_%C4%8CR

- dokreslovat, polepovat, stříhat, vyplňovat...

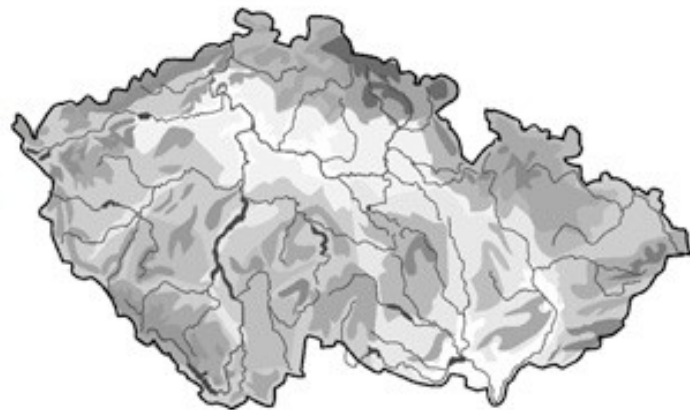
Slepé mapy

Domino

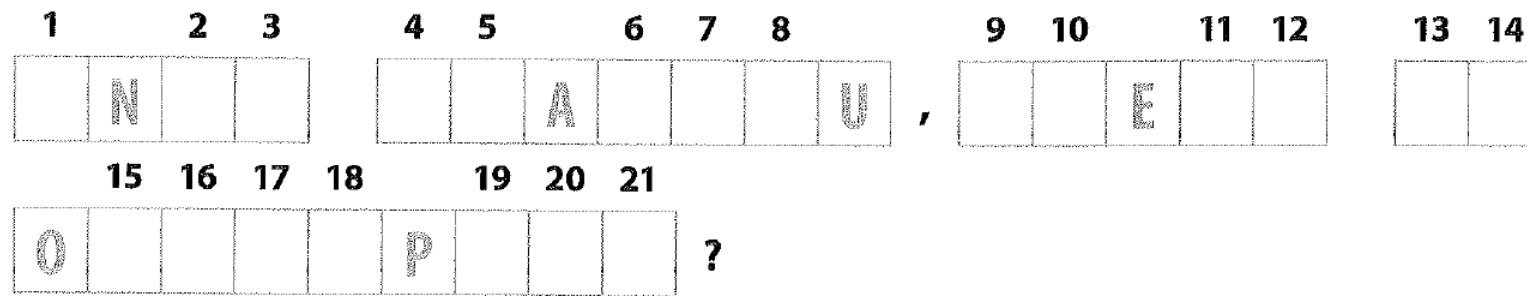
SMRŠŤOVKA

- Každý žák obdrží hrací kartu (strana 1), do které bude postupně v průběhu vyučovacích hodin zaznamenávat cestu od startu k cíli.
- Vyučující si předem připraví deset tvrzení z probraného tématu.
- Žák začne svou cestu v prvním čtverci: při souhlasu s tvrzením zapíše tužkou + , při nesouhlasu – .
- Po prezentaci deseti tvrzení společně znovu projdeme deset tvrzení a zdůvodníme správné odpovědi. Má-li žák vyznačenu ve čtverci správnou značku, vybarví si políčko pastelkou, v opačném případě značku vygumuje a příště bude začínat od prvního nevybarveného políčka.
- V každém případě žáci používají příruční mapu České republiky.

Nejrozsáhlejší česká nížina se jmenuje Hornomoravský úval. (**Ne** – Polabí)
 Na horu Javořice se můžeme vydat na Českomoravské vrchovině. (**Ano**)
 Řeka Labe protéká na dolním toku Českým středohořím. (**Ano**)
 Lysá hora se nachází v Hrubém Jeseníku. (**Ne** – Moravskoslezské Beskydy)
 Při dolním toku řeky Moravy se rozkládá Dyjsko-svratecký úval. (**Ne** –
 Dolnomoravský úval)
 Nížinu při horním toku řeky Moravy nazýváme Hornomoravský úval. (**Ano**)
 Nejvyšší české pohoří se jmenuje Krušné hory. (**Ne** – Krkonoše)
 Hora Klínovec se nachází v pohoří Jizerské hory. (**Ne** – Krušné hory)
 Na horu Plechý můžeme vystoupit v pohoří Šumava. (**Ano**)
 Horu Luž můžeme navštívit v pohoří Brdy. (**Ne** – Lužické hory)

Šifry všeho druhu...

1. Česká republika leží přibližně ve **Z** středu **F** na severu **K** na jihu Evropy.
2. Zkratka EU znamená **I** evropská Ústava **S** evropská uniforma **Á** Evropská unie.
3. Český prezident sídlí **O** na Karlštejně **Š** na Pražském hradě **D** na různých místech.
4. Národní divadlo před dokončením **W** zničily povodně **M** bylo prodáno **K** vyhořelo.
5. Česká republika sousedí s **R** Německem **M** Ukrajinou **A** Chorvatskem.

Zakroužkuj **všechny** správné odpovědi. Písmenka, která u nich jsou, ti dají tajenku.

1) Slunce je:

- a) planeta S
- b) hvězda B
- c) kometa L

2) Slunce je pro Zemi zdrojem:

- a) světla E
- b) kyslíku O
- c) tepla Z

3) Kdyby slunce nesvítilo:

- a) panoval by na Zemi věčný mráz S
- b) nic by se nezměnilo M
- c) byla by na Zemi nepřetržitá tma L

4) Slunce je koule složená z/ze:

- a) hornin a zmrzlých plynů I
- b) žhavých plynů U
- c) kamenů, kovových úlomků a prachu K

...

koně				ovce					
skot									
prasata						ryby			
drůbež						len			
zelenina					ovoce				
vinná réva					chmel				
brambory					řepa				
obilniny						řepka olejka			

Nechte žáky přemýšlet...

Doplň, jakým jazykem hovoří obyvatelé na

severní straně Krkonoš: _____

jižní straně Krkonoš: _____

severní straně Šumavy: _____

jižní straně Šumavy: _____

severní straně Novohradských hor: _____

jižní straně Novohradských hor: _____

severní straně Bílých Karpat: _____

jižní straně Bílých Karpat: _____

Připiš správné telefonní číslo, na kterém budeš hledat pomoc, když...

ti ukradnou kolo.

uvidíš doutnat les.

tě bude bolet noha tolik, že nebudeš moci dojít domů.

uvidíš dopravní nehodu.

najdeš člověka bezvládně ležícího na zemi.

ti spadne kamarád do studny.

se ti ztratí kamarád v lese.

se ti udělá špatně a nikdo není doma.

uvidíš někoho topit se v řece.

V ČR

- ve volbách volit své zástupce do parlamentu.

- ctít rozhodnutí soudu ve svých sporech.

- veřejně protestovat, pokud nesouhlasí s některým rozhodnutím vlády.

Občané MUSÍ

Občané MOHOU

- stěžovat si na špatnou práci státních zaměstnanců (např. úředníků).

- platit státu daně.

- dodržovat zákony a pravidla.

- říkat nahlas své názory.

A co by se dělo, kdyby nemohli, nebo naopak museli?

Regiony ČR a Evropa + svět

- Pozor, učivo o kontinentech nebývá zastoupeno v učebnicích!
- Nedublujte učivo 2. stupně. V regionálních kapitolách vybírejte pouze to, co daný region charakterizuje, odlišuje, čím je jedinečný, neučte všechno o všem.

Jak vypadá praxe ?

Sešit vlastivědy žáka 5. třídy

JIŽNÍ ČECHY (oblast rybníků a vodních nádrží)

POVRCH:

- Sumava, Boubínský Prásek, rožemburské

VODSTVO: Šumavská jezera jsou pozůstatkem ledovců

- Vltava - Nejdelší česká řeka
 - P přítok Lutyně
 - L přítok Labe
 - přehrady na ní Orlik, Lipno, Slapy
- JEZERA Černé jezero
- RYBNÍKY Stavňovské a Rožmberské rybníky ČR - největší, S - nejmenší

PODNEBÍ: chladné a vlhké

MĚSTA:

- České Budějovice - historické město a největší město pivních česk.
- Písek - Nejstarší most a textilní průmysl
- Tábor - mostavská křižák
- Třeboň - sídlo šlechtického rodu rožmberských a lázeň
- Jindřichův Hradec, Český Krumlov - Evropské památky

HOSPODÁŘSTVÍ:

- České Budějovice: zdravá elektrárna - TEMELÍN
- Písek: textilní průmysl

Zemědělství: velkochof družba

REKREACE:

zámeček, klubokai

Zápis spadá do tematického celku učiva **Regiony ČR.**

Sešit měl podobu rozkládacího kroužkového bloku, struktura zápisů byla vždy předem připravena vyučujícím, žáci si ve výuce do volných řádků doplňovali zápisy, a to prostřednictvím společné práce a diktování chybějících informací.

Žák si utváří základní představu o pojmové struktuře oboru geografie. Znalost významu těchto pojmů vytváří prostor pro kognitivně a pojmově náročnější práci na 2. stupni ZŠ.

Sešit zeměpisu žáka 8. třídy

Jižní Čechy

Povrch: pánev, Třeboňská, Českobudějovická, *

Na jihozápadě - Šumava - V - Českomoravská vrchovina

S - STŘEHOČESKÁ PAMOROVANINA

Rybníky: Pöschel, Svět, Hlejtman - Povrch celkově hornatý

Podnebí: mírně teplé - na jihu slunná oblast.

Průměrná teplota: J = 4-6 °C, jinde 6-7 °C. Průměrný?

úhrn srážek 600-700 mm na J - ve výšce n. m. vyše 1200 mm

Neurota. sur. Na J - sucha
stovelní hmyz
rozchiva

Vodstvo: Vltava - P - Malá, Lužnice, Nerárka
- L - Vltava
rybníky

Zemědělství: lezy, obilnina, senné: pšenice, ječmen, pšeničky, řepka, šedá, proso
v oblasti Českomor. v. - brambory

Zápis spadá do tematického celku učiva *Regiony ČR*.

Oproti zápisu žáka z 1. stupně je zde možné identifikovat větší důraz na množství faktografických znalostí žáků. Je ovšem otázkou, nakolik je znalost faktografických údajů uvedených v zápisech žáků vyžadována při hodnocení žáků.

Množství faktografie do jisté míry závisí na schopnosti žáka zachytit v sešitu co nejvíce informací obsažených v mapě či udělat výpisky z učebnice.

Sešit zeměpisu žáka 9. třídy

- Jihočeský kraj
- krajské město: České Budějovice
 - překrásná náčeka: Lípno
 - v kraji je Boubínský prales
 - Český Krumlov, řeka Vltava

Zápis spadá do tematického celku učiva **Regiony ČR**.

Oproti výše uvedeným zápisům zcela chybí faktografické informace hospodářského charakteru (zemědělství, průmysl).

Pozn. Dle autorky zápisu v dané vyučovací hodině dva žáci ostatním žákům prezentovali s pomocí interaktivní tabule turisticky atraktivní místa Jihočeského kraje – jedná se o výsledek jejich samostatné práce, ostatní žáci měli hodnotit jejich projev a samostatně si vyhotovit zápis do sešitu.

Co s tím? Očekávané výstupy?

JIŽNÍ ČECHY (oblast rybníků a vodních nádrží)

POVRCH:

- Sumava, Boubínský Prásek, rožmberské

VODSTVO: Šumavská jezera jsou pozůstatkem ledovců

- Vltava - největší česká řeka
 - P přítok Lužnice
 - L přítok Labe
 - přehrady na ní Orlík, Lipno, Slapy
- JEZERA Černé jezero
- RYBNÍKY Stanišovský a Rožmberský rybník (R - největší), S - Mlýnský

PODNEBÍ: chladně a vlhké

MĚSTA:

- České Budějovice - historické město a největší město jímek česk.
- Písek - historické město a textilní průmysl
- Tábor - historické město
- Třeboň - sídlo šlechtického rodu rožmberských a lázeň
- Jindřichův Hradec, Český Krumlov - evropské památky

HOSPODÁŘSTVÍ:

- České Budějovice: vodní elektrárna - TEMELÍN

- Písek: historické textilní průmysl

Zemědělství: velkový chov, ovčáctví

REKREACE:

Čáprák, Křivoklát

Očekávaný výstup pro 1. stupeň ZŠ, který se týká daného tématu

Žák

- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického

Žák

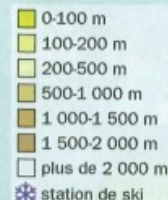
- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického

Le massif des Alpes

Cette chaîne de hautes montagnes culmine au mont Blanc (4 808 m).
En France, les Alpes s'étendent sur 400 km, du lac Léman au nord à la mer Méditerranée au sud.
Elles couvrent la région Rhône-Alpes et la région Provence-Alpes-Côte d'Azur.

De grandes stations de ski

Les Alpes françaises abritent le plus grand **domaine skiable** du monde. Certaines stations de ski, comme Chamonix et Val-d'Isère, ont été créées au début du XXe (20e) siècle. D'autres, comme les Arcs ou Avoriaz, sont plus récentes. Dans certaines stations, il est possible de skier en été sur les glaciers, par exemple à Tignes et aux Deux-Alpes.

Le mont Blanc

Le mont Blanc est le plus haut sommet des Alpes et de l'Europe de l'Ouest. Situé sur la frontière entre la France et l'Italie, il est entouré par de nombreux glaciers et par des pics **vertigineux**.

La végétation des Alpes

On trouve dans les Alpes de vastes forêts de **conifères** (sapins, épicéas et mélèzes). Mais la végétation change avec l'altitude. Vers 2 000 m, il n'y a plus d'arbres mais des alpages couverts de fleurs au printemps. Dans les Alpes du Sud, la végétation et le climat sont plus **méditerranéens**.

Charcuterie et fromage fondu

Les Alpes, et surtout la Savoie, sont réputées pour leurs spécialités culinaires à base de charcuterie, de fromage fondu et de pommes de terre, comme la fondue savoyarde, la tartiflette et les diots (des petites saucisses).

Jihočeský kraj podruhé

Pomůžeme si očekávaným výstupem a základními geografickými otázkami.

Žák

- *vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického*

**Kde to je? Jaké to je? Proč je to tam? Jak to vzniklo? Jaký to má vliv?
Jak by to mělo být uzpůsobeno vzájemnému užitku člověka a přírody?**

Formulujte 5 cílů hodiny zaměřených na libovolný kraj v ČR.

Ke každému z cílů formulujte min. 1 učební úlohu, pomocí níž daného cíle dosáhnete nebo skrze niž budete hodnotit, zda jste jej splnili.

- Využijte mapy!
- Ideální poměr úloh vyšší kognitivní náročnosti **25–30 %** (Gall et al., 1978; Mullis et al., 2009)

Učební úloha

- „Každá pedagogická situace, která se vytváří proto, aby zajistila u žáků dosažení určitého učebního cíle“ (Průcha, Walterová, & Mareš, 2013, s. 325).
- Otázka či podnět vyvolávající učební činnost.
- Jaké typy učebních úloh žákům ve škole učitel zadává, takové typy žákovských přístupů k učení u nich buduje. (Ramsden, 1984)

Výukové cíle

- „Cílem školního vzdělávání rozumíme zamýšlený a očekávaný výsledek výchovně-vzdělávací práce, k němuž učitel v součinnosti s žáky směřuje“ (Nelešovská & Spáčilová, 2005, s. 43)
 - jednoznačné
 - konzistentní (z nižších lze vyvodit vyšší a naopak)
 - přiměřené
 - kontrolovatelné

Cílová kategorie (úroveň osvojení)	Typická slovesa k vymezení cílů	Popis
1. Zapamatovat – termíny a fakta, jejich klasifikace a kategorizace	definovat, identifikovat, vytvořit seznam, vyjmenovat, opakovat, vzpomenout si, rozpoznat, zapsat, spojit, zopakovat, podtrhnout, zvýraznit	- Ž reprodukuje znalosti
2. Rozumět – překlad z jednoho jazyka do druhého, převod z jedné formy komunikace do druhé, jednoduchá interpretace, extrapolace (vysvětlení)	vybrat, uvést příklad, předvést, popsat, určit, rozlišovat, vysvětlit, vyjádřit, říci vlastními slovy, vybrat, přeformulovat, sdělit, přeložit, simulovat, vypočítat, zkontrolovat, změřit	- Ž vlastními slovy vyjádří dříve naučené obsahy
3. Aplikovat – použití abstrakcí a zobecnění (teorie, zákony, principy, pravidla, metody, techniky, postupy, obecné myšlenky v konkrétních situacích)	aplikovat, demonstrovat, interpretovat údaje, načrtnout, zobecnit, uvést vztah mezi, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, vyzkoušet, rozlišit, připravit, zaznamenat	- Ž použije dříve naučené v nové situaci
4. Analyzovat – rozbor komplexní informace (systému, procesu) na prvky a části, stanovení hierarchie prvku, princip jejich organizace, vztahů a interakce mezi prvky	analyzovat, provést rozbor, najít vztah, porovnat, shrnout, dát do souvislostí, seřadit do logických posloupností, identifikovat příčiny a následky, kategorizovat, diskutovat, klasifikovat, kombinovat, odhadnout, odvodit, zpochybnit, vyřešit, diagnostikovat	- Ž rozdělí složitější jev na části, popř. vysvětlí, jak je něco uspořádáno a proč
5. Hodnotit – posouzení materiálů, podkladů, metod a technik z hlediska účelu podle kritérií, která jsou dána nebo která si žák sám navrhne	kritizovat, obhájit, ocenit, posoudit, podpořit názory, oponovat, prověřit srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit	- Ž posoudí hodnotu
6. Tvořit – složení prvků a jejich částí do předtím neexistujícího celku	upravit, organizovat, formulovat, reorganizovat, složit, navrhnout, spravovat, řídit, vytvořit systém, zrekonstruovat, předpovědět, navrhnout	- Ž skládá nové uspořádáním (pojmu a principů)

9. PARDUBICKÝ KRAJ

Pardubický perník

Historie výroby perníku v Pardubicích sahá až do 16. století. Výsady perníkářům stvrдила Marie Terezie roku 1759. Řemeslná výroba byla doplněna o průmyslovou v roce 1913, kdy byla v Pardubicích založena továrna na výrobu perníku.

Pardubický se perník vyráběl tak, že se nechala pomalu kvasit kaše z medu a mouky a ta se pak upekla. Do původního perníku se přidával také pepř. Právě z tohoto slova byl odvozen název perník (původně peprník).

Dnes se pardubický perník vyrábí z mouky, cukru, vajec, medu, ovocného džemu, rostlinného tuku, kakaa, směsi perníkového koření (skořice, koriandr, hřebíček, anýz, nové koření) a kypřidel.

(<http://www.pernikova-chaloupka.cz/tema/tema.phtml?id=4575>

<http://loskutak.nova.cz/clanek/recepty/historie-perniku.html>; upraveno)

1. *Ve kterém století začala výroba perníku v Pardubicích?*
2. *Kdy dochází k rozkvětu perníkářství v Pardubicích a čím bylo způsobeno?*
3. *Jak vznikl název perník?*
4. *Vyjmenujte alespoň tři suroviny, ze kterých se peče pardubický perník.*
5. *Do jakého průmyslového odvětví spadá výroba perníku?*

Zdroje informací v učebnicích!?!

PS nakl. Nová škola – DUHA (2014, s. 16)

Zhodnoťte úlohu
a navrhněte alteraci.

(Hravá vlastivěda 5:
Česká republika a Evropa.
PS, 2016, s. 51)

5. Přiřaď fotografie jednotlivých zemí ke správným popisům.

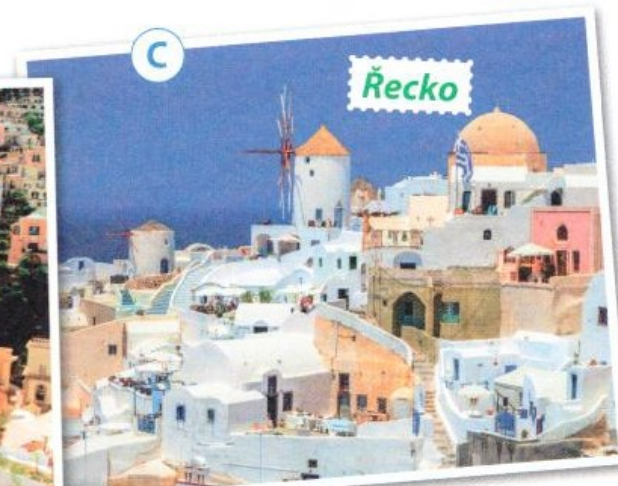
 Země, kterou omývá
hned několik moří. Patří
k ní i ostrovy Sardínie a Sicílie
ve Středozezemním moři. Můžeš
tu ochutnat pravou pizzu.

 Jedna z nejnavštěvova-
nějších zemí u Jaderské-
ho moře. Známy je poloostrov
Istrie a ostrov Krk, ve vnitrozemí
Plitvická jezera.

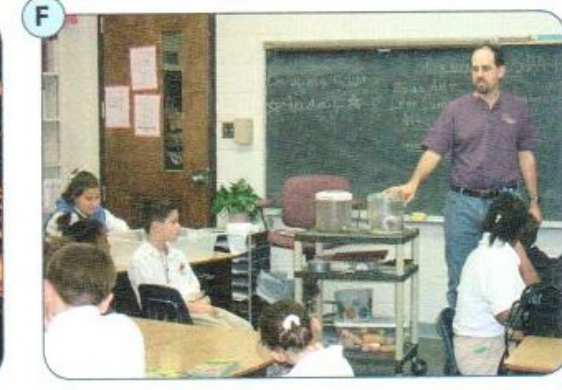
 Pozdraví tě tu Buenos días, naučí tě tančit
flamenco a nabídnou odpočinek třeba na
známém pobřeží Costa Brava.

 Až se rozhlédneš z Eiffelovy
věže, můžeš se zajet
opalovat na Azurové pobřeží.

 V této zemi se konaly
první olympijské hry.
Můžeš si tu prohlédnout mnoho
antických památek.

8. a) Hospodářství dělíme na průmysl, zemědělství a služby. Popište činnosti na fotografiích.

Zhodnoťte úlohu
a navrhněte alteraci.

(PS nakl. Nová škola – DUHA,
2014, s. 6)

b) Které ze zobrazených činností nepatří do služeb?

c) Je nabídka služeb větší v městech, nebo na venkově?

- zpracování v učebnicích
- další materiály (např. PS)
- Vymyslete alteraci k některým úlohám nebo úlohy k některým obrázkům v učebnici.

K procvičení

- e-zdroje
- <https://slepemapy.cz/>
- <http://www.toporopa.eu/cz/>

- <http://dumy.cz/>
- http://resources.collins.co.uk/Wesbite%20images/PrimaryGeography/One%20Pack%20bundle_2.pdf

Pro zdroje informací

- <http://www.vilemwalter.cz/mapy/>
- <https://www.czso.cz/>
- <https://www.banknoteworld.com/>

Pro zdroje aktivit

- <http://dumy.cz/>
- http://resources.collins.co.uk/Wesbite%20images/PrimaryGeography/One%20Pack%20bundle_2.pdf
- diplomové práce na téma didaktických her ve vlastivědě a prvouce

- <http://archivnimapy.cuzk.cz/>
- <http://www.ikatastr.cz/>

https://is.muni.cz/auth/th/371282/pedf_m/Kreslime_sve_prvni_mapy_text.pdf?studium=631031;zpet=%2Fauth%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DMr%C3%A1zkov%C3%A1%20Kate%C5%99ina%26start%3D2

http://www.jindrichpolak.wz.cz/skola_geografieostatni.php

<http://online.seterra.com/cs/fl/2002>